

קוֹנְטֵרַס

תְּשׁוּבַת הַנְּשִׁים

יעורר ויחזק את נשות ישראל לחזור
בתשובה, ויורה להן דרך נכונה איך
לחזור בתשובה אמיתית.

פניו ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדונינו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו הגאון

הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסיד ברסלב

עיה"ק ירושלים תובב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: בְּדוֹר הַזֶּה צָרִיכִים
לְקַרֵּב מְאֹד מְאֹד אֶת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי
הַסֵּמ"ך-מ"ם לָקַח אֶת עֲצָמוֹ בְּיוֹתֵר עַל
בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְטַמֵּא אוֹתָן, וְלָכֵן זֶהוּ דָבָר
גָּדוֹל מְאֹד לְהִתְזַיֵּר בְּתִשְׁבָּה. וְחַכְמֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (בְּמִדְבָר וַבָּה, פָּרָשָׁה י"א, סִימָן
ה'): וַיִּשְׁמְרֵךְ — בְּבָנוֹת, שְׁצָרִיכוֹת
שְׁמִירָה; וְלָכֵן זֶהוּ דָבָר גָּדוֹל מְאֹד שְׁנַשִּׁים
תְּחִזְרְנָה בְּתִשְׁבָּה.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תתקלה)

קונטרס

תשובת הנשים

א.

ענין יום הכפורים

בתי היקרה! הנה אנו נמצאים עתה לפני יום הדין הקדוש והנורא — יום הכפורים. חכמינו הקדושים אומרים (יומא כ.): שטן ביומא דכפורי לית ליה רשותא לאסטוני. יום אחד בשנה אין לשטן רשות לקטרג על עם ישראל, כי הקדוש-ברוך-הוא נתן לנו יום אחד בשנה, למחל בו את כל עוונותינו, וכתוב בשלחן ערוך (סימן תרו, סעיף ו'): יום הכפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו, אבל המבעט ומחשב בו: מה מועיל לי יום הכפורים זה — אינו מכפר לו; הינו כל מי שמאמין שעצומו של יום מכפר, לו נמחלים

כָּל הָעוֹוֹנוֹת, אֲבָל מִי שְׁמֹזְזֵל בַּיּוֹם הַזֶּה, בַּר מִיָּנָן,
 אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ. וְלָכֵן עָלִינוּ לְהִכִּין עֲצָמֵנוּ עֲכָשׁוּ
 לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שְׂתִכַּפֵּר לָנוּ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים.
 אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה, פָּרָשָׁה
 א'): שְׁחֹרָה אָנִי — כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה, וְנָאוּה —
 בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים; כָּל הַשָּׁנָה אָדָם מִתְלַכֵּלֵךְ בְּעוֹוֹנוֹת,
 אֲבָל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹחֵל לוֹ עַל
 הַכֹּל. וְלָכֵן עָלִינוּ לְרְאוֹת לְקַבֵּל אֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים
 בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, כִּי אֵין עוֹד שִׂמְחָה לְעַם יִשְׂרָאֵל
 כַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (תָּנָא דְּבֵי
 אֱלִיָּהוּ רַבָּה א') עַל הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קל"ט, ז): "יָמִים יוֹצְרוּ
 וְלֹא אֶחָד בָּהֶם", זֶה יוֹם הַכַּפּוּרִים לְיִשְׂרָאֵל, לְפִי
 שֶׁהִיְתָה שִׂמְחָה גְּדוֹלָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 שֶׁנִּתְּנוּ בְּאַהֲבָה רַבָּה וּבְשִׂמְחָה; הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 שִׂמַּח כְּשִׂזוּכָה לְכַפֵּר לְעַם יִשְׂרָאֵל, בְּנִיּוֹ הָאֱהוּבִים.
 וְהִנֵּה יֵשׁ לָנוּ "תְּשׁוּבַת הַנָּשִׁים", וְנִשְׁאַלְתָּ הַשְּׂאֵלָה:
 בַּמָּה אֲשֶׁה צְרִיכָה לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה? מַה תִּפְקִידָה
 שֶׁל אֲשֶׁה בְּזֵה הָעוֹלָם, מָה חֲטָאִיָּה? כְּדֵי שֶׁתִּדַּע
 כִּיצַד וְעַל מָה לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה לְקַרְאֵת יוֹם הַכַּפּוּרִים.
 אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (פְּרֻקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַה): כָּל
 יָמוֹת הַשָּׁנָה הַסָּמ"ךְ-דְּמ"ם מְקַטְרֵג עַל נִשְׁמוֹת
 יִשְׂרָאֵל, וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים אֵין לוֹ רִשׁוּת לְקַטְרֵג, רָאָה

סמ"ך-מ"ם שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים,
 אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך עם אחד בארץ
 כמלאכי השרת, מה מלאכי השרת יחפי רגל —
 כך עם ישראל; ביום הכפורים אסור לילך בנעלי
 עור, אלא הולכים בנעלי בד, שאז אנו נדמים
 כמלאכי השרת, ולכן צריכים להקפיד מאוד בדבר
 זה; הרגלים מרמזות על המדרגות הנמוכות ביותר
 — מחד, ומאיזך — כל קומת האדם עומדת על
 רגליו, ובלעדיהן, חס ושלום, אדם אינו יכול לילך.
 כל השנה יש לאדם נעלי עור לחפות על רגליו,
 וביום הכפורים אסור לילך בנעלי עור, אלא בגומי
 או בד, להורות שביום הכפורים אנו יחפים, ובאים
 להקדוש-ברוך-הוא בענוה. כי חכמינו הקדושים
 אומרים (שבת קכט.): לעולם ימכור אדם כל אשר יש
 לו, ויקנה נעלים לרגליו. כי זה כבוד האדם —
 שהולך בנעלים לרגליו. ביום הכפורים עקר
 השלמות — להסיר מאתנו את הגאווה והגדלות,
 ולכן אנו הולכים יחפים. וכן אומרים חכמינו
 הקדושים (במדבר רבה, פרשה ה', סימן ח'): בפמה ה'יה
 שבטו של לוי מעל ישראל? שישראל היו הולכים
 לבושים סנדלים, אבל שבט לוי שהיו עוסקים
 במשכן, היו מהלכים יחפים, כי הם זכו לשמש

בבית המקדש, ועל-כן זכו לשלמות ענוה, ולכן הלכו יחפים דיקא. וביום הכפורים גם אנו מכניעים לבנו להקדוש-ברוך-הוא ומראים לפניו: אין לנו שום גדלות וישות, אנו הולכים יחפים, ולכן הולכים בנעלי בד. ומצוה לצום ביום הכפורים, כי זה תענית דאורייתא, ואסור להקל בזה, עדיף לשכב במטה ולנוח — כשאין חשים בטוב, והעקר לצום את התענית, ולא לרוץ אז לבית-הכנסת להתפלל, ולשבור, חס ושלום, את הצום, כי הצום חשוב יותר מהתפלה, ועצומו של יום מכפר (כמוכן רק מי שחולה או מרגיש ברע, חס ושלום). אומרים חכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה כא): בימות חמה שס"ה יום, השט"ן גימטריה שס"ד, שכל ימות השנה השט"ן מקטרג וביום הכפורים אינו מקטרג; ולכן גדולה חשיבותו של יום זה, שאז הקדוש-ברוך-הוא מכפר לעם ישראל על כל החטאים, ובפרט אשה שמתודה לפניו יתברך ביום הכפורים על כל אשר עשתה, הקדוש-ברוך-הוא מוחל לה. אבל צריך להיות ודוי דברים בפה מלא, שזה מה שאומרים עשר פעמים ודוי משך כל יום הכפורים, והוא כנגד מה שספר לנו רבנו ז"ל (ספורי-מעשיות, מעשה י"ג, מיום הששי),

שֶׁהַמֶּלֶךְ הָאֲכֹזֵר יָרָה בַּבַּת מִלִּפְנֵי עֲשָׂרָה חֲצִים, וְכָל
 חָץ הָיָה מָרוּחַ עִם עֲשָׂרָה מִיְּנֵי סַמִּים אֲרִסִּים,
 שִׁיכּוּלִים לְהַרְגֵּן אֶת הָאָדָם, אֵלֹהֵי הָעֵבְרוֹת שִׁישׁ בְּכָל
 אֶחָד וְאֶחָד מֵאַתְנֹו, הָעֲשָׂרָה חֲצִים שֶׁהַחֲדִיר בְּנוֹ
 הַשָּׁטָן, וְעַל זֶה אָנוּ מְתוּדִים לְפָנָיו יְתָבָרֵךְ, וּבְזִכּוֹת
 הַיְהוּדִי דְבָרִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹחֵל לָנוּ. וְכַמוּבָא
 בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א' סִימָן ד'):
 כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, הָעֵבְרוֹת נִכְנָסוֹת בְּעֲצָמוֹתָיו, וְכַמוּ
 שְׁכָתוּב (יְחֻזְקָא לַב, כז): "וַתְּהִי עֲוֹנָתָם [חֻקוֹקָה] עַל
 עֲצָמוֹתָם", וּמְרִים וּמְרוֹרִים חֲזִיו; אִךְ בּוֹ בְּרָגַע
 שֶׁמְתוּדָה, יוֹצְאִים הָעֲוֹנוֹת מִמֶּנּוּ, וְזוֹכָה לְגִלּוּי
 שְׂכִינָה.

ב.

בין אדם לחברו

בְּתֵי הַיְקָרָה! רְאֵי לְצוּם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
 וּלְהַתְּוֹדוֹת לְפָנָיו יְתָבָרֵךְ עֲשֵׂר פְּעָמִים כְּפִי סֵדֵר
 הַתְּפִלָּה, וְתִקְבְּלֵי עַל עֲצָמָךְ חֲזָרָה בְּתִשּׁוּבָה אֲמִתִּית,
 לֹא לָשׁוּב עַל הַבְּלִי הַבְּלִים שֶׁעָשִׂיתָ כָּל הַשָּׁנָה,
 וְתִבְקְשִׁי סְלִיחָה, מְחִילָה וְכַפָּרָה מִמֶּנּוּ יְתָבָרֵךְ,
 וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בּוֹדֵאֵי יְמַחֵל לָךְ, כִּי הַבוֹרָא

יתברך שמו אוהב את בניו ובנותיו. ואומרים
 חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה סה): עשו
 הרשע מתלכלך בעוונות כל ימות השנה, ואין לו
 במה לכפר, אבל יעקב מתלכלך בעוונות כל ימות
 השנה, ובא יום הכפורים ונתכפר לו, כי עצומו של
 יום מכפר; על-כן העקר להכניע עצמנו לפני
 הקדוש-ברוך-הוא, וצריך לידע שאין לנו אף אחד
 בזה העולם רק הבורא יתברך שמו, ועל-כן צריך
 לדבר רק אליו, ולהתודות רק לפניו, וכל אשר
 עשינו משך השנה, נבקש מלפניו יתברך שימחל
 ויכפר לנו. חכמינו הקדושים אומרים (יומא פה):
 עברות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר,
 ועברות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר,
 עד שירצה את חברו; ענין של בין אדם לחברו
 חמור מאד; כי כשאדם חוטא, בר מינן, לפניו
 יתברך, אוכל טרפות ונבלות, רחמנא לישזבן,
 מחלל שבת, רחמנא לצלן, או אשה נכשלה בעון
 החמור של נדה, שזהו עון חמור בתכלית,
 וממשיכה טמאה על עצמה, על בעלה ועל הילדים
 שנולדים, או כשאשה אינה מדלקת נרות שבת, או
 מזלזלת במצות הפרשת חלה, ושאר המצוות
 השיכות אליה, אם שבה בתשובה שלמה, מגיע

יום הכפורים, והקדוש-ברוך-הוא מכפר לה, אבל אם היא מצערת את חברתה, או גורמת לה עול וכדומה, אין מתכפר לה, עד שתרצה אותה. ולכן, בתי היקרה! אבקשך מאד, הנה אנו עומדים עתה לפני יום הדין הקדוש והנורא, ראי לבקש סליחה מזולתך, אם פגעת במישהי, אם התלוצצת ממישהי, אם דברת רע על פלונית, ראי לבקש סליחתה, ותקבלי על עצמך קבלה חזקה לא לצער שום בר ישראל, כי עוונות שבין אדם לחברו חמורים מאד מאד, וצריכים למחל ולסלח זה לזה. וזה כל כח הסמ"ך-מ"ם — שרוצה להפריד בין נשמות ישראל, כי כל כחו — 'הפרד ומשל', אבל רשע מרשע, שמוציא שם רע על הצדיק, פתוב בשלחן ערוך (ארח חיים, סימן תרו, סעיף ג'), שאין צריך למחל לו בשום פנים ואופן, אבל עם ישראל קדושים, צריכים לבקש סליחה זה מזה ולמחל זה לזה, ובזה תלוייה כל השנה; כי בראש השנה כותבים את התקציב לכל השנה, בראש השנה כותבים מה יקרה עם האדם כל השנה — אם יחיה אם ימות, אם יחלה אם יבריא, אם יעני אם יעשיר, וביום הכפורים חותמים על זה, ונתן לנו הקדוש-ברוך-הוא שבועה ימים בין ראש השנה

ליום הכפורים כדי לשוב בתשובה, ועקר החזרה בתשובה — על עברות שבין אדם לחברו. ולכן כל אשה צריכה לבקש סליחה מרעותה על שבזתה אותה. ואז ישקיף ה' ויראה שעם ישראל בניו סולחים זה לזה, ומבקשים מחילה זה מזה, ומחל גם להם. ודבר זה חשוב מאד בחזרה בתשובה — לשרף מאתנו את הגזענות הארוכה. שנאת חנם היא גרמה לנו לחרבן בית המקדש, ועדין מרקד בינן (יומא ט), והיא אשר גורמת לנו לכל הצרות, כל שפיכות הדמים, שנשפך דם ישראל כמים, זה מחמת שנאת חנם, וכן המחלה הממארת שאוכלת בנו בכל פה, רחמנא לצלן, זה מחמת שנאת הבריות. ולכן עקר החוב המנח עלינו לשוב בתשובה על עוונות שבין אדם לחברו, ולבקש מחילה איש מרעהו, ולעזר זה לזה ככל יכולתנו, ובזה ננצל מכל מרעין בישינ.

ג.

לשלים את החובות

בתי היקרה! בין ראש השנה ליום הכפורים יש לנו שבועה ימים, וצריך בהם להקפיד לשלם

את כל חובותינו, אשה היודעת שהיא חייבת איזה חוב לשכר למוד וכדומה, לשכנה וכו', מנח עליה החוב לשלמו, ובזה שנשלם חובותינו, ימחל לנו הקדוש-ברוך-הוא גם על החובות שלנו כלפיו, כי אנו חייבים הרבה לפני הבורא יתברך שמו, כל השנה חטאנו, עוינו ופשענו וכו' וכו', והנה בא עתה יום הכפורים, עלינו לשלם את החובות, הן למקנה, הן למוסדות הלמוד, הן לעליות בבית-הכנסת, שקנה הבעל עליה לתורה וכדומה. כל אשה היודעת שלקחה מזולתה איזה פרט, או שאלה מחברתה איזה חפץ — תראה להשיבו, כי עון גזל חמור מאד, וכשלא יהיו לה חובות פה למטה, לא יהיו לה חובות למעלה. ועל האשה לעורר את בעלה בדברים אלו, כי כן אומרים חכמינו הקדושים (ירושלמי ברכות ט'): אי אפשר לאיש בלא אשה, ואי אפשר לאשה בלא איש, ואי אפשר לשניהם בלא שכינה; וכן אומרים חכמינו הקדושים (ירושלמי סנהדרין, פרק ג', הלכה ו'): אשה כבעלה ובעל כאשתו; אם הבעל חייב חובות, גם האשה חייבת בהם. ולכן עליה לעמד לצד בעלה ולחייבו לשלם חובותיו, ואפלו מעט דמעט, העקר שישלם בכל פעם, כי כאמור, כשיש חוב למטה

— יש חוב למעלה. ובפרט כשחייבים לבית המרחץ ולא משלמים, הרי זו מצוה הבאה בעברה, כי עוברים על גזל וכו', ולכן צריך להזהר בזה מאד.

ד.

להרבות בצדקה

בתי היקרה! הקדוש-ברוך-הוא נתן לנו שבועה ימים בין ראש השנה ליום הכפורים, כדי שנכניע את הגאות והישות שיש בנו, כלנו נגועים בגאות, לחשב שאנו יותר מאחרים, אשר באמת אין שטות גדולה מזו, כי הקדוש-ברוך-הוא מלא כל הארץ כבודו, והוא יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ומנהיג עולמו בחסד וברחמים, בצדק ובמשפט, ומה שיש שאתם יחזיק עצמו יותר מזולתו?! ובפרט בימים אלו, שאדם נוכח בגדל אפסיותו, שהוא פלום שבפלום, לעמת גדלתו ותפארתו ורוממותו יתברך, שאנו צועקים ומתפללים: "המלך המשפט", "המלך הקדוש", אנו ממליכים בימים אלו את הקדוש-ברוך-הוא עלינו, ועל-ידי-זה מתבטלת מאתנו הגאון

והישות. ולכן צריכים להרבות בימים אלו בצדקה, אשר אומר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן יג): איך ממשיכים על עצמו השגחה? על ידי צדקה; כשאדם נותן צדקה, על ידי זה הוא מגלה שיש לו אמונה בבורא יתברך שמו! כי למה אדם אינו נותן צדקה? כי חושש שאם יתן מכספו — יחסר לו, ובזה הוא כופר בהשם יתברך. ולכן אומרים חכמינו הקדושים (כתבות סח.): כל המעלים עיניו מן הצדקה, כאלו עובד עבודה זרה; כי אם הייתה לו אמונה בהקדוש-ברוך-הוא, היזה נותן צדקה בשפע. וכתוב בזהר (מקץ קצח.): את מי שהקדוש-ברוך-הוא אוהב — שולח לו מתנה עני לזכות בו. ואין עוד מתנה חשובה יותר כמו הצדקה! וכמאמר ז"ל (מדרש זוטא שיר השירים א'): הדורון של הקדוש-ברוך-הוא צדקה, הנותן צדקה, אפלו הייתה בידו עברה ונחתם דינו לאבד, יכול להיות מקבל שכינה בכל יום, והקדוש-ברוך-הוא אומר למלאך של פורענות אל תגע בו; הינו אם נגזר על האדם גזר דין מות, בר מינן, אם נותן צדקה, הקדוש-ברוך-הוא מוחל לו על כל עוונותיו. ולכן אשה צריכה להרבות בצדקה, ועקרה — לזכות את נשמות ישראל. ולכן כל אשה שיכולה להפיץ

את ספרי רבנו ז"ל לנשים אחרות — אין צדקה גדולה יותר מזו. וכמאמר ז"ל (כתבות ג.) על הפסוק (תהלים קו, ג): עושה צדקה בכל עת, זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים. בודאי לתת אכל לעני זה דבר גדול מאד, אבל יש גם אכל לנשמה, מסתובבות רבבות רבבות בנות ישראל, שנעקרו מאמונה, ונכשלים בעברות חמורות של נאוף וזנות, רחמנא לישזבן, שטמאו אותם הערב-רב, ואין עוד צדקה גדולה יותר מלהחזירן בתשובה. וכמו שאתן חזרתן בתשובה על-ידי ספרי רבנו ז"ל, כף ראוי לכן לילך ולהפיץ לנשים דיקא את ספרי רבנו ז"ל, ואין צדקה גדולה יותר מזו — לנדב על הדפסת ספרי רבנו ז"ל ולהפיצם. ובפרט החוברות והקונטרסים, שהם תמצית דברי רבנו ז"ל בלשון עממית וקלה, שכל בת ישראל ואשה הפשרה הקוראת בהם, נמשכת אל הקדוש-ברוך-הוא. ובפרט הקונטרסים השיכים לנשים, כגון: "בת ישראל", "בת מלך" וכו', וזו התשובה של אשה שחטאה בעון נדה, בר מינן, בעון חלול שבת, בעון טרפות ונבלות, בר מינן — שתילך להפיץ, לקרב נשמות ישראל, ובפרט קמיעות שצריכים להציל את עם ישראל, כי איננו יודעים

מה יקרה עתה, ואנו מבקשים את הקדוש-ברוך-
הוא של עם ישראל לא יארע דבר, ונזכה לראות
בישועתן ובגאולתן של עם ישראל, אך עם ישראל
זקוקים לישועות גדולות, עשו וישמעאל יהרגו זה
בזה, ועם ישראל ישובו מן הצד וישחקו, אבל
עלינו לבקשו יתברך, שעשו וישמעאל יצליחו
להכחיד זה את זה, ואף צפון אחת מישראל לא
תפגע, ירחם הקדוש-ברוך-הוא על עם ישראל,
וישמר אותנו מכל מיני פרענות ונזכה כבד לגאולה
השלמה. ולכן דיקא עכשו שאנו מכינים עצמנו
ליום הדין הנורא, עליכן להרבות בצדקה, ולהפיץ
קמיעות לעם ישראל קדושים, להצילם מכל צרה
וצוקה שלא תבוא, וכן להפיץ להם קונטרסים,
ולהשיבם בתשובה שלמה.

ה.

חנוף הילדים

בתי היקרה! חנוף הילדים תלוי בך. האשה
נקראת עקרת הבית, עקר הבית, הבית מובל רק על
ידה. אם האשה היא קלת ראש, רחמנא לצלן, גם
הבעל יהיה קל דעת, וכן הילדים יהיו קלי ראש

ודעת. ולכן אבקש אותך, היי חזקה באמונה
 בהקדוש-ברוך-הוא, למדי הרבה הלכות, ותהיי
 נזהרת על קלה כבחמורה, ועל קוצו של יוד
 תקפידי. וזהו חנוף ילדים אמתי, לראות שכל בין
 ובת יכינו לעצמם קדם שהולכים לישן — מים
 לנטילת ידים, וכשיתעוררו, תכף ומיד יטלו ידיהם,
 קדם שקמים ממטתם, וזה היסוד בטהרת ישראל
 — לטל ידים תכף בקומם, ולא לפסע פסיעות, וכן
 לומר עם הקטנים: "מודה אני לפניך מלך חי וקים,
 שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך", וכן
 "שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה אחד", "ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד", "תורה צוה לנו
 משה מורשה קהלת יעקב", וכן שרים עמהם שירי
 אמונה, ומגיל פעוטון כבר צריכים להחזיר בהם
 אמונה, ולשמר מאד מאד שלא ישמעו שירי עגבים
 של נאוף ונואפים, רחמנא לצלן. אבל באפן
 שיוכלו להחזיר אמונה בילדים, צריכים קדם לחנוף
 את עצמנו, ולהיות חזקים באמונה בו יתברך, פי
 כשאדם חוטא, בר מינן, נכנסת בו כפירות
 ואפיקורסות, כמובא בדברי רבנו ז"ל (ספר-המדות,
 אות אמונה, סימן כב): הפשע של האדם מכניס כפירה
 לאדם; ולכן "תשובת הנשים" זו אמונה, וחנוף

הילדים לאמונה בבורא יתברך שמו, ולהקפיד מאד על המצוות, הבן ילבש ציציות נקיות וכשרות, הבת תלך בצניעות רבה כבת ישראל כשרה וכו'. ואין להקל בזה; חנוף הילדים מתחיל בבית, האשה צריכה להקפיד על המצוות, שתהיינה על טהרת הקדש, ולא תקל בכבוד הוריה, כי טבע הילדים שמחקים את הוריהם, ולכן אם יראו שהאב והאם מזלזלים בהוריהם, יזלזלו הילדים בהם. וכן צריכים להשמר לא לדבר רע על המלמד של הבן, ולא על המורה של הבת, ואף שלעתים אין הצדק עם המלמד או המורה, אל תאמרו כזאת בפני הילדים, כי זה מוריד את היראת שמים מן הילדים. ולכן אם יש הערה לומר למחנכים או למחנכות, עשו זאת מאחורי גבם של הילדים וכו' ולא בפניהם, כי כל העזות שנעשית כיום בבתי ספר של פורקי העל, אין זאת אלא מחמת שמצדיקים את התלמידים, ואת המחנכים מחיבים, ומטילים בהם האשמות, ונותנים גושפנקא לתלמידים להעז פניהם נגד מוריהם וכו'. בתי היקרה! זכרי זכרי את עברך, וכיצד חנכת בימי נעוריך בחנוף קלוקל. ועל-כן עקר "תשובת הנשים", זהו חנוף הילדים, לחנכם בחנוף טהור

וקדוש, שלא יסבלו מה שאת סבלת. זכרי היטב
 איזה בית היה לך, איזה עבר היה מנת חלקך, איז
 השתדלי והזהרי שלילדיך לא יהיה אותו עבר.

.ו.

בשרות המאכלים

בתי היקרה! ראי לשמר על בשרות המאכלים
 בבית, הזהרי לבדק היטב מה את קונה, אילו
 מצרכי מזון וכו', אסור לקנות בשר, אם אין עליו
 הכשר מבית-דין צדק של ירא שמים, ואם אין
 מכירים את השוחט. אסור לקנות בשר עם הכשר
 של הרבנות ה'רשעית', שהם קלים וריקים
 ופוחזים, וזהו בשר טרפות ונבלות. צריך להזהר
 לקנות בשר רק משוחט ירא שמים, שטובל במקוה
 קדם ששוחט, אחרת בנגל להכשל באכילת בשר
 פגולים, רחמנא לצלן, בשר החמורים והגמלים,
 השפנים והסוסים. ולכן ראוי להשגיח היטב, שלא
 ימצא בבית שום מוצר שאין עליו הכשר של בית
 דין ירא ה', בשרות המאכלים זו "תשובת הנשים",
 כי האשה מכינה את האכל בבית — לבעלה
 ולילדיה, ולכן אל תקלי בזה, בתי היקרה, וראי

לדאג שתהיה הפרדה מחלטת בין בשר וחלב, כיוור לחלבי וכיוור לבשרי. וכן לבדק את הירקות בעיון, שלא ימצא בהם חרקים ושרצים, לברור את הארז וכו', ואת הקמח לנפות, שלא יהיו בו נמלים ותולעים, אשר עוברים בזה על חמשה לאוין. ולמה הילדים מתרחקים מאמונה? מאחר שאין מדקדקים בבית לאכל מאכלים כשרים, ואוכלים כל הבא תחת היד, ולא מקפידים על הכשר טוב, וכהיום בנגל להכשל באסורים חמורים, ולכן "תשובת הנשים" — שיהיה מטבח כשר, ומסרי נפשך על זה, אל תתני לאיש מבני הבית והמשפחה להתערב בכשרות המאכלים, את בעצמך צריכה לידע איזה בשר הגיע לבית, ומהיכן הוא, ולהכיר את השוחט, את צריכה לבדק את הירקות, את צריכה להקפיד מה הילדים אוכלים, אל תכניסי מיני מתיקה — מסטיק וכדומה, שאין על זה הכשר מהדר, כי יכול להיות בזה שומן חזיר, רחמנא לצלן, וכשאוכלים טרפה, המח נטמטם, ואין יכולים לקלט בו אמונה. ולכן ראי למסור נפש בעבור מטבח כשר וכשרות המאכלים.

ז.

גלוי שער

בתי היקרה! ראי לשמר עצמך מגלוי שער,
 אשר אין עון חמור מזה. ואומרים חכמינו
 הקדושים (יומא מז.), שקמחית זכתה לשבעה בנים
 כהנים גדולים, ושאלוה: במה זכית לזה (אשר זו
 זכות עצומה במאד מאד), וענתה ואמרה: מימי לא
 ראו קורות בתי שערות ראשי. ועל דבר זה ההכרח
 לאשה למסור נפשה, שלא יראו שיערה אחת
 מראשה, כי כן כתוב בזהר (נשא קכו): קללה תבוא
 על בעל שמתיר לאשתו לילך בגלוי שער, ולכן
 נוהגות הנשים הצדקניות והכשרות לגלח שערות
 ראשן לגמרי, כדי שלא יראו לחוץ. ואם לעתים
 הבעל מקפיד על זה — אל תשמי לב, ותאמרי
 לו: אני מקפידה לעשות רצונו יתברך, אם רבי
 שמעון בר יוחאי אומר, שקללה תבוא על בית
 שנתגלות בו השערות, אזי איני רוצה קללה, חס
 ושלום, בבית, אלא ברכה והצלחה. והנה למה
 אשה תתביש בזה, כשבלאו הכי מכסה את ראשה
 במטפחת וכו', בשעה שפיום ישנה אפנה בקרב
 פורקי העל לילך בקרחת וכו' ללא פסוי כלל. ולכן

ראי עוד קדם יום הכפורים לגלח שער ראשך, כי גלוי שער גורם לרעות רבות וצרות, ומביא לבגידת הבעל באשתו, חס ושלום. וזו "תשובת הנשים" — שלא תתגלינה שערות ראשך, חלילה וחס, אדרבה, הנשים הצדקניות מוסרות נפשן לגלח את שער ראשן לגמרי, ולא נשארת להן אפלו שערה אחת, אשריהן ואשרי חלקן!

ח.

צניעות הבגדים

בתי היקרה! צניעות באשה — אין דבר חשוב מזה. והצניעות היא היא אשר תביא את הגאולה. אינך יכולה לתאר לעצמך איזה נחת רוח את גורמת לפניו יתברך בעת שאת הולכת בצניעות. וכמאמרם ז"ל (במדבר רבה, פרשה א', סימן ג'): אשה שהיא מצנעת עצמה, אפלו היא ישראלית, ראויה היא שתנשא לכהן, ותעמיד כהנים גדולים; וכן אומרים חכמינו הקדושים (שבת קיג:): מה ראה בעז ברות? דבר צניעות ראה בה, עומדות מעמד, נופלות מישב. על אשה לילך בבגדים צנועים, שלא להכשיל את אחרים, לא

לילך קצור או צר וכו', הנה הערב-רב הכניסו בעם ישראל פריצות אימה, שהולכות הנשים כמעט ערמות לגמרי, חשופות כחיות השדה בלי שום בושה, אשר זהו עון חמור מאד. "תשובת הנשים" — להקפיד על צניעות הבגדים, ובפרט מי שהלכה עד כה בפריצות וכו', תלך מעתה כבת ישראל כשרה, וזו הגאונה והגאון של בת ישראל, שאינה בושה לילך בגאון בצניעות רבה, ושמחה בשמחה אין סופית לעשות רצון הבורא, אשר אין דבר חשוב לפניו יתברך, כמו שאשה הולכת בצניעות ראויה.

ט.

לחזק את הבעל ולהתעקש עמו

בתי היקרה! ראי לחזק את בעלך בכל פרט ופרט ביהדות. הבעל משפע מחברים רעים, על-כן על האשה להתעקש על בעלה, ולא לתתו להתחבר לחברה רעה. על האשה להתעקש, שבעלה יתפלל במנין: שחרית, מנחה, ערבית, וכן שילך בציצית, ולא יקצץ חלילה זקנו ופאותיו, וכן תתעקש שבעלה יקבע עתים לתורה, ובזה תתחלק עמו

חלק כחלק. זו "תשובת הנשים", שלא תעזב את בעלה בשום פנים ואפן, אלא תחזקו ותעודדו באהבה ובהבנה הודית, שיקפיד לקיים מצוות הבורא יתברך שמו, ולא תניחו עד שילך ויתפלל במנין, ותסבירו בנעם ובנחת, שאם לא יתפלל במנין, גם הילדים ינהגו כן. וכן תעמד על כך שישיר את בלוריתו, אשר זו חציצה, ואינו יכול להניח תפלין. ובשאר ענינים של הלכה ויהדות, לא תותר האשה בשום פנים ואפן, ותהיה חזקה ואיתנה בזה מאד. ואם תהיי איתנה בדעתך, ותאמרי לו: אם תזלזל במצוות, אני עוזבת את הבית וכו', לבסוף ישוב מדרך הרעה. הנה בא יום הכפורים, "תשובת הנשים" להקפיד על טהרת המשפחה, ולא להכשיל את בעלה, כי זהו עון חמור מאד, אשה חייבת בטבילה, ואסור לה לדחותה ולאחרה אפלו לילה אחד, ואין עון חמור מזה, כי אם הבעל נכשל וכו', הקולר תלוי בצואר האשה, כי עליה לשמור עליו, שלא יבוא לידי חטא. אבל גם תתבע ממנו דברים שבקדשה, כפי שהוא תובע אותה לקיים את המצוה, כן תתבע ממנו לילך לבית הכנסת להתפלל שחרית, מנחה, ערבית, ותעודדו ותשמחו, אשה פקחית יודעת

לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּחֻמָּה וּבְהַשְׂכֵּל וְכוּ', וּבִוְנָה בֵּיתָה
 בְּנֵעַם וְכוּ', וּבְסִבְלָנוּת, וּלְבִסּוּף מְקַבֵּלֵת שְׂכָר טוֹב.
 "תשובת הנשים" — לְהַתְעַקֵּשׁ עַל הַבַּעַל שִׁיקְבֵּעַ
 עֲתִים לַתּוֹרָה, שִׁישְׁמֹר עַל הַבֵּן שִׁיעֲנָה "אִמֵּן יְהִי
 שְׁמִיהֶ רַבָּא" וְכוּ'. וּלְאַחַר שְׁתַּקְיָמִי כָּל הַדְּבָרִים
 הַלְלוּ, יִתֵּן לָךְ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרִיאֹת הַשְּׁלֵמָה,
 הַצְּלָחָה, פְּרֻנְסָה בְּשִׁפְעַ, וְנִזְכָּה כָּבֵר לְגֵאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה
 בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן וְאָמֵן.

תָּם וְנִשְׁלָם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!